

12. Knyaz'kova O.N (2022). - *formirovanie kul'tury samoorganizacii studentov vuza – dissertaciya*, - 239 s

13. Zohar A., & Ben-Ari G. (2022). *Teachers' knowledge and professional development for meta-cognitive instruction in the context of higher order thinking. Metacognition and Learning*, 17 (3), 855–895. <https://doi.org/10.1007/s11409-022-09310-1>

14. Zohar A., & Lustov E. (2018). *Challenges in addressing metacognition in professional development programs in the context of instruction of Higher- order thinking. In W. Yehudith & L. Zipora (Eds.), Contemporary pedagogies in Teacher education and development (pp. Ch. 6). IntechOpen.* <https://doi.org/10.5772/intechopen>.

15. Pejsahov N.M. (2021) *Prakticheskaya psihologiya (nauchnye osnovy) : ucheb.posobie / N. M. Pejsahov M.N SHEvcov. – Kazan' : Izd-vo Kazanskogo un-ta., – 121 s.*

16. Stukalenko N.M., Naviy L., Menlibekova G. (2016). *Managing the Process of Cognitive Activity Development in Students of Pedagogic Specialties in Higher Education. International Review of Management and Marketing*, 6(S3), 246-251. ISSN: 21464405.

17. Yertargynkyzy D., Akhmetova G., Arinova B., Moldassan K., (2016). *Interconnection of professional motivation and self-development in the way of searching professional ideal in future social pedagogues. The Social Sciences* 11 (15), 3793-379p

МРНТИ 14.35.07

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2024.81.1.014>

Қ.Қ. Шалғынбаева¹, П.А. Санатбай,^{1*} К.Медеубаева²

¹Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті
Астана қ., Қазақстан

² Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан

SOFT SKILLS ДАҒДЫЛАРЫ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ ҮДЕРІСІНДЕ ОЛАРДЫҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Мақалада soft skills дағдылары және олардың әлеуметтік педагогтарды дайындаудағы рөлі қарастырылады. Қазіргі уақытта тәжірибе көрсеткендей, кәсіби саладағы терең білім мен тәжірибеге ғана сүйену жеткіліксіз. Болашақ мамандар үшін кәсіби қызметте табысты болуға көмектесетін дағдылар қажет. Әр түрлі зерттеулерді талдау негізінде авторлар бұл дағдылар soft skills екенін анықтады. Болашақ мамандарды кәсіби даярлау жүйесінде де, әлеуметтік педагогтарды даярлауда да soft skills дағдыларын дамытудағы шетелдік зерттеулер мен тәжірибелер талданды. Шет елдердің мысалында әлеуметтік педагогтардың маңызды soft skills дағдылары анықталды. Soft skills дағдыларының еңбек нарығындағы өзектілігі мен отандық әлеуметтік педагогтарды кәсіби даярлауда осы дағдылардың рөлін зерттеу жұмыстарының жеткіліксіздігі «Әлеуметтік педагогтарды даярлау» білім беру бағдарламасы студенттердің soft skills дағдылары мәселесіне қатынасын зерттеу қажеттілігін туындатты. Зерттеу үшін авторлар сапалы әдістерді, атап айтқанда терең сұхбат пен тақырыптық талдауды қолданды. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, студенттер soft skills тұжырымдамасының мәні мен мазмұнын жалпы түрде ұғынғанымен, бұл дағдыларды даярлық үдерісінде дамыту туралы маңызды қырлары туралы түсінік нақты емес. Осыған сүйене отырып, әлеуметтік педагогтарды даярлау процесінде soft skills дағдыларын дамыту бойынша мақсатты жұмыс қажет.

Түйін сөздер: soft skills, дағдылар, әлеуметтік педагог, болашақ маман, жоғары оқу орны, еңбек нарығы, кәсіби даярлау.

Шалғынбаева К.К.,¹ Санатбай П.А.,^{1*} Медеубаева К.²

¹Евразийский Национальный университет имени Л.Н. Гумилева
г. Астана, Казахстан

²Казахский национальный женский педагогический университет
г. Алматы, Казахстан

НАВЫКИ SOFT SKILLS И ИХ РОЛЬ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ

Аннотация

В статье рассматриваются навыки soft skills и их роль в подготовке социальных педагогов. В настоящее время опираться лишь на глубокие знания и опыт в профессиональной сфере, как показывает практика недостаточно. Для будущих специалистов необходимы навыки, которые помогли бы стать успешными в профессиональной деятельности. Авторы на основе анализа различных исследований, определили, что данными навыками являются soft skills. Проанализированы зарубежные исследования и опыт в развитии навыков soft skills, как в системе профессиональной подготовки будущих специалистов, так и в подготовке социальных педагогов. Выявлены значимые навыки soft skills социальных педагогов на примере зарубежных стран. Актуальность soft skills на рынке труда и недостаточное исследование роли данных навыков в профессиональной подготовке отечественных социальных педагогов возникла необходимость исследовать отношение студентов образовательной программы «Подготовка социальных педагогов» к проблеме навыков soft skills. Для исследования авторами были использованы качественные методы, а именно глубинное интервью и тематический анализ. Результаты исследования показали, что студенты в общих чертах представляют сущность и содержание понятия soft skills, однако относительно важности в процессе подготовки развитие данных навыков не точны. Исходя из этого возникает необходимость целенаправленной работы по развитию навыков soft skills в процессе подготовки социальных педагогов.

Ключевые слова: soft skills, навыки, социальный педагог, будущий специалист, высшее учебное заведение, рынок труда, профессиональная подготовка.

Shalgynbayeva K.,¹ Sanatbay P.,^{1*} Medeubayeva K.²

¹L.N.Gumilyov Eurasian National University

Astana, Kazakhstan

²Kazakh National Women's Pedagogical University

Almaty, Kazakhstan

SOFT SKILLS AND THEIR ROLE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF SOCIAL EDUCATORS

Abstract

The article discusses soft skills and their role in the training of social educators. Currently, relying only on deep knowledge and experience in the professional field, as practice shows, is not enough. Future specialists need skills that would help them become successful in their professional activities. The authors, based on the analysis of various studies, determined that these skills are soft skills. The article analyzes foreign research and experience in the development of soft skills, both in the system of professional training of future specialists and in the training of social educators. Significant soft skills of social educators have been identified on the example of foreign countries. The relevance of soft skills in the labor market and insufficient research of the role of these skills in the professional training of domestic social educators, it became necessary to investigate the attitude of students of the educational program "Training of social educators" to the problem of soft skills. For the study, the authors used qualitative methods, namely in-depth interviews and thematic analysis. The results of the study showed that students generally represent the essence and content of the concept of soft skills, however, regarding the importance of the development of

these skills in the preparation process, they are not accurate. Based on this, there is a need for purposeful work on the development of soft skills in the process of training social educators.

Keywords: soft skills, skills, social pedagogue, future specialist, higher education institution, labor market, professional training.

Негізгі ережелер. Жоғары білім беру жүйесін студенттердің бойында soft skills дағдыларын дамытуға қайта бағдарлануы болашақ еңбек қызметінің табыстылығын қамтамасыз етудің негізгі көзі болып табылады. Soft skills дағдыларының маңыздылығы төңірегінде жүргізілген зерттеулер бұл дағдыларға ие болған мамандардың ұзақ уақыт бойы сұранысқа ие болатының дәлелдеді. Мысалы, Wall Street Journal зерттеулеріне сәйкес, басшылардың шамамен 90% soft skills дағдылары дамыған мамандардың жетіспеушілігін сезінеді.

Қазіргі қоғамның дамуы білім беру жүйесіне үлкен талаптар қояды, оның ішінде жоғары білім беру жүйесін дамыту қажеттілігі туындайды. Ғасырлар бойы қалыптасқан педагогикалық жүйе жойылмауы тиіс, керісінше эволюция жолымен бірте-бірте дамып, педагогикалық акценттер ауысуы қажет. Жоғары оқу орындарында білім алушыларға қойылатын жаңа талаптар кәсіби шеберліктің құзыреттілік деңгейінен туындап, болашақ мамандарды кәсіби даярлау үдерісіне әсер етеді. Бүгінгі таңда студенттерді оқыту іс-әрекеттік-практикалық компонентіне бағытталған, онда болашақ маман оқу-зерттеу қызметін жүзеге асыру жағдайында оның кәсіби қызмет саласына қатысты практикалық құзыреттерге ие болады. Қазіргі заманғы еңбек нарығы жоғары кәсіби маманды ғана емес, сонымен қатар кәсіби дағдылардан тыс жүйеде байқалатын әлеуметтік-эмоционалды дағдылары дамыған құзыретті қызметкерді іздеуді маңызды деп санайды. Жоғарыда айтылғандарды ескерсек, қазіргі таңда жоғары оқу орындары болашақ мамандардан тек тамаша кәсіби білім мен тәжірибені ғана емес, сонымен қатар soft skills дағдыларды дамытуды талап ету керек.

Мәселен, Малайзия мемлекетінде жоғары оқу орындарында студенттер арасында soft skills дағдыларын, құзыреттіліктерін дамыту міндетті шарт болып табылады. Малайзия Утара университетінің ғалымдары Fuziah Shaffie, Ruzlan Md-Ali, Fahainis Mohd Yusof өз зерттеулерінде қазіргі таңда жас мамандардың арасындағы жұмыссыздықтың басты себебі soft skills дағдыларының жеткіліксіздігі деп көрсетеді. Жоғары оқу орындарының түлектері біліктілік емтихандарында жақсы көрсеткіштер көрсеткенімен, олардың жұмыспен қамтылуын қамтамасыз етпейді. Егер жоғары оқу орындарында кәсіби даярлау үдерісінде студенттер soft skills дағдыларын өз бойында дамыта алмаса ол жұмыссыздық мәселесін тудыртуы мүмкін [3]. Ismail Baba, Fuziah Shaffie болашақ әлеуметтік қызметкерлер адамдармен қоғамда қарым-қатынасқа түсетін мамандық иелері болғандықтан, олардың бойында soft skills дағдыларын дамыту маңызды деп есептейді [4].

Әлеуметтік-педагогикалық қызмет саласында да мамандардың бойында soft skills дағдыларының қажеттілігіне баса назар аударуда. Себебі, қоғам заманауи тенденциялардың әсерінен қазіргі таңда тек қана құзыретті әлеуметтік педагог болу, яғни әлеуметтік-педагогикалық көмекті жүзеге асыруда нақты дағдыларды қолдану жеткіліксіз. Әлеуметтік педагогтар әртүрлі санаттағы балалар мен жасөспірімдермен, ата-аналармен, педагогтармен етене жұмыс жасағандықтан адами ресурстары сапалы, өзінің қызметтік міндеттерін жақсы орындай алатын, пайда болған әлеуметтік-педагогикалық мәселені шеше алатын, бейімділігі жоғары және т.б. талаптар қойылады. Мамандардың пікірінше бұл жақсы дамыған soft skills дағдылары арқылы жүзеге асырылады.

Шетелдерде жоғары оқу орындарында студенттерде soft skills дағдыларын дамыту мәселесі 2000 жылдардан басталды. Осы уақыт аралығында болашақ маман үшін soft skills дағдыларының қажеттілігін дәлелдейтін бірнеше зерттеулер жүргізілді:

2004 жылы D.Golemon, R.Boyatzis, A.McKee ақпараттық технологиялар компанияларының басшыларымен сұхбат өткізудің нәтижесінде қызметкерелірінің жүргізген жоба-

ларының сәтсіздігінің себебін техникалық дағдылармен емес, тұлғааралық дағдылардың немесе soft skills дағдыларының болмауымен байланыстырады. Зерттеудің нәтижесінде студенттер өздерінің мансабына қажетті техникалық дағдылардан басқа, әлеуметтік немесе эмоционалды интеллектті дамытуы керек деген тоқтамға келді [5];

- 2019 жылы W.Teng әр түрлі елдердің жоғары оқу орындарындағы және дайындықтың әртүрлі бағыттарындағы студенттердің арасында сауалнамалар жүргізу арқылы олардың еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін soft skills дағдыларды қалыптастырудың маңыздылығын түсіне бастағанын анықтады [6];

– 2018 жылы Jiří Balcar, Milan Šimek, Lenka Filipová өз зерттеулерінде Чехия мемлекеттік университетінің түлектерінің soft skills дағдыларының талап етілетін деңгейі 42% жоғары болғанымен, жұмыс берушілер түлектердің soft skills деңгейін жеткіліксіз деп санайтынын анықтады. Өйткені олардың деңгейі талап етілгеннен 16,46-31,15% төмен. Неғұрлым егжей-тегжейлі талдау жұмсақ дағдыларды дамыту тұрғысынан Чехия университеттері өте біртекті қызметтерді ұсынатынын көрсетті. Бұл нәтижелер Чехия университеттеріне soft skills дағдыларды жүйелі түрде дамытуға көбірек көңіл бөлу керектігіне баса назар аударады. [7].

Кіріспе. Заманауи қоғам жағдайында кез келген мамандық иесі жетістікке жету үшін тек қана терең білім мен тәжірибеге сүйену жеткіліксіз, сонымен бірге бірыңғай дағдылар кешені де қажет. Технология біздің өмірімізге неғұрлым терең енген сайын, икемді, бірыңғай кешенді дағдылары дамыған мамандар соғұрлым сұранысқа ие болуда. Бүгінгі таңда отандық әдебиеттерде әлі күнге дейін аталған икемді дағдылардың, құзыреттіліктердің толық мазмұның жеткізетін кең ұғым болмағандықтан ағылшын тіліндегі soft skills термині жиі қолданылады. Soft skills – жеке немесе шашыраңқы дағдылар емес, олар бірыңғай дағдылар жиынтығы, сондай-ақ заманауи қоғам жағдайында маманның тұлғалық сапаларын, басқа адамдармен және мекемелермен қарым-қатынасын сипаттайды, белгілі бір қызметті жеңілдетеді, функционалды және hard skills дағдыларына қосымша маңызды жеке қасиеттері ретінде қарастырылады.

Салыстырмалы-тарихи талдау арқылы қазіргі таңда soft skills дағдылары болашақ мамандар үшін аса өзекті мәселе екендігі айқындалды, яғни мансаптық тұрғыда, жұмыстың тиімділігін қамтамасыз етуде тек техникалық дағдыларға сүйену жеткіліксіз, себебі soft skills дағдылары маманның қызметінің өнімділігінде шешуші ролді атқаратындықтан соңғы жылдары мекеме басшылары осы дағдылардың болашақ қызметкерлерінің бойында қалыптасуына баса назар аударуда [1]. Бұл өз кезегінде hard skills дағдыларының маңыздылығын жоймайды, себебі бұл белгілі бір нақты қызметке бағытталған кәсіби құзыреттіліктер. Кез келген маман өзінің кәсіби міндеттерін орындау үшін білімдер мен hard skills дағдыларына ие болу керек. Дегенмен, жоғарыда айтып өткеніміздей soft skills дағдылары көп жағдайда қызметкерлердің құндылығы мен өнімділігін арттырады. Soft skills дағдылары мамандықтың ерекшелігіне тәуелді емес, оларды кейде «жалпыадами дағдылар» деп те атайды, мәселен стрессті жеңе білу дағдысы, топта жұмыс жасай алу, өздігінен білім алу, цифрлік дағдылар және т.б.

Soft skills дағдыларының маңыздылығы жөнінде алғашқы зерттеулер осыдан 100 жыл бұрын жүргізілген. 1918 жылы Карнеги Қоры осы саладағы зерттеулерінің нәтижесін жариялаған болатын: инженер мамандарының жұмысының сәттілігі 85% жақсы дамыған soft skills дағдыларына және тек 15% техникалық дағдыларға байланысты [2].

«Soft skills» термині алғаш рет 1960 жылдары АҚШ әскери саласында пайда болған. Ол кезде soft skills техниканы басқарумен байланысы жоқ кез келген құзыреттіліктерді қарастырған, сонымен бірге жеке құрамды басқаруда және психологиялық тұрғыда жұмыс жасауда шешуші ролді атқаратын дағдылар деп анықтаған. 1972 жылдан бастап бұл ұғым кең көлемде оқулықтарда әскери дайындықты жобалау жүйесінде қолданылған. Термин қоғамдық өмірдің басқа да саларына еніп, өзгеріске ұшырап, кәсіби ерекшеліктен тыс

құзыреттіліктерді сипаттай бастады. Жыл сайын soft skills ұғымына енетін дағдылар, құзыреттіліктер тізімі ұлғайып, жаңа басымдықты soft skills дағдылары пайда бола бастады.

Soft skills сипаттайтын терминология әр елде әртүрлі, мәселен Австралияда – «түйінді құзыреттер», «жұмсақ дағдылар», «жұмысқа орналастыру дағдылары»; Ұлыбританияда – «түйінді дағдылар», «базалық дағдылар»; Жаңа Зеландияда – «негізгі дағдылар»; АҚШта – «қажетті дағдылар», «жұмысқа орналастыру дағдылары»; Ресейде, Қазақстанда – «жұмсақ дағдылар», «икемді дағдылар», «жұмсақ құзыреттіліктер». Терминологияның түрлілігіне қарамастан, soft skills ұғымының кең мағынадағы анықтамасын ұсынуға болады: «жеке тұлғалық дамуға, әлеуметтік өмірге қатысуға және жұмыс орнында табысқа жетуге қажетті ішкі және тұлғааралық (әлеуметтік-эмоционалды) дағдылар». Soft skills дағдыларының hard skills дағдыларынан бірнеше басты ерекшеліктерін бөліп көрсетуге болады:

– даму дәрежесін нақты анықтау қиын, өйткені дағдылар өлшеу шкаласына сәйкес келмейді, нақты бағалау критерийлері жоқ және игеруге қиын;

– әртүрлі мәнмәтінде қолданылады және пайдалы біліктермен сипатталады, сол себепті әртүрлі мамандықтардың ерекшеліктеріне тәуелсіз.

Материалдар мен әдістер. Білім беру жүйесіндегі әлеуметтік педагог бірінші кезекте балалардың мүдделерін қорғаса, кейін қоғамның, сонында мемлекет немесе өзінің мекемесінің мүдделерін көрсетеді. Тәжірибе көрсеткендей дәл осы басымдылықтардың бірізділігі әлеуметтік педагогтың кәсібилігін сипаттайды. Әлеуметтік педагогтың кәсіби сипаттамаларына, сонымен бірге баланың өмір сүру және даму жағдайлары туралы білімінің негізінде олардың тіршілік іс-әрекетінің толық бейнесін құру білігі енеді. «Әлеуметтік педагог» мамандығы көбірек педагогикалық қызмет сипатында болғанымен, ол құқықтық білімнің элементтерін игеру керек. Заңдарды білу балалардың құқықтарын уақытылы және сауатылы қорғауға және мемлекеттік ұйымдарға құжаттарды даярлауға қажет. Әлеуметтік педагогтың құзыреттілігіне сонымен қатар зерттеу жұмысының элементтері енген әлеуметтік-психологиялық компонентті қосуға болады, себебі бұл қызмет тұлғаралық қарым-қатынасты зерттеу және түзетуді, жағдаятты талдау білігін қажет етеді. Балалармен және ата-аналармен әлеуметтік-мәдени іс-шараларды өткізуге мүмкіндік беретін ұйымдастырушылық қабілеттер әлеуметтік педагогтың қызметінде ерекше орын алады. Білім беру жүйесінде әлеуметтік педагогтың ролін анықтау мақсатында ғылыми әдебиеттерді саралауда көптеген мәселелер айқындалды. Мәселен, «әлеуметтік педагог» ұғымының қайнар көзі және осы мамандықтың даму жолын анықтау сұрақтарында әдіснамалық негіздерінде нақтылық жоқ. Мектептегі әлеуметтік педагогтың міндеттері нақты айқындалмаған және әлеуметтік-педагогикалық тәжірибесі әлсіз ұйымдастырылған. Дегенменде білім беру мекемелерінің кезкелген түрлерінде әлеуметтік-педагогикалық жұмыстың қажеттілігін және маңыздылығын жоққа шығаруға болмайды [8].

Осы тұста отандық ғалымдар тарапынан әлеуметтік педагогтарды кәсіби даярлау үдерісіне, сапасына қызығушылық танытуда. Соңғы жылдары Г.Е. Қожабергенова, А.Ж. Черниязова, Д.А. Искакова, Д.Б. Ордабаева, И.Ю. Мордвинцева өз зерттеулерінде отандық әлеуметтік педагогтың қызметінің өзектілігін, олардың кәсіби құзыреттілігінің мазмұндарын зерттеп, қазіргі таңда болашақ мамандарды даярлау үдерісіне өзгерістер қажеттігін пайымдайды [8, 9, 10].

Бұл талдаудан көріп отырғанымыздай, болашақ әлеуметтік педагогтардың тек кәсіби білімдеріне, құзыреттіліктеріне ғана емес, олардың дағдыларына да талаптар өзгеруде. Осы тұрғыда ХХІ ғасырда мамандардың кәсіби қызметте табысқа жетудің факторы болып танылатын soft skills дағдыларына назар аудару қажет. Әсіресе әлеуметтік педагогтардың «адам-адам» типіндегі мамандықтарға жататындықтан, бұл дағдылар аса маңызды екеніне көз жеткіздік.

Әлеуметтік педагогтар білім беру мекемелерінде жеке тұлғаны тәрбиелеу, білім беру, дамыту және әлеуметтік қорғау жөніндегі іс-шаралар кешенін ұйымдастыруда және өткізуде

маңызды рөл атқарады. Балалар мен жасөспірімдерге әлеуметтік-педагогикалық көмек көрсету, әлеуметтік әл-ауқаттарын, әлеуметтенулеріне ықпал ету арқылы әлеуметтік педагогтар тек қалпына келтіру және әлеуметтік-педагогикалық қолдау мақсатында ғана емес, сонымен бірге даму, алдын алу контекстінде әртүрлі әлеуметтік араласуларды пайдалануы керек. Қоғамның әлеуметтік үміттерін ақтау және мамандықтың талаптарына сәйкестену мақсатында әр елде әлеуметтік-педагогикалық мәселелер мен әлеуметтік тәрбиенің, әлеуметтік-педагогикалық қорғаудың міндеттерін шеше алатын дайындығы бар әлеуметтік педагогтар қажет. Бұған жету үшін әлеуметтік педагогтарда soft skills дағдыларын тікелей немесе жанама түрде дамытуды қажет етеді.

Осы орайда жоғары оқу орындары болашақ әлеуметтік педагогтарда soft skills дағдыларын дамытудың оңтайлы және тиімді шешімі болып табылады. Болашақ әлеуметтік педагогтарда soft skills дағдыларын дамыту тікелей оқытушыларға байланысты, себебі олар мамандардың жас буынын оқытып, тәрбиелеп, қалыптастырып, дамытады. Soft skills дағдылары болашақ мамандарда дамыту үшін оқытушылардың бойында осы дағдылар болуы шарт, себебі:

– оқыту үдерісіне soft skills дағдыларын дамытуға бағытталған жаңа тұжырымдамалар, стратегиялар мен әдістемелерді енгізу қажет;

– оқыту әдістері soft skills дағдыларының (ынтымақтастық, көшбасшылық, жауапкершілік, өзіне деген сенімділік, тәуелсіздік, шешім қабылдау қабілеті және қарым-қатынас дағдылары және т.б.) дамуына әсер етуі мүмкін;

– оқыту үдерісінде оқытушылар студенттермен өзара әрекеттесу үдерісі жүзеге асырылады.

Жоғарыда айтып өткеніміздей, soft skills бірынғай дағдылар кешенің сипаттайтын ұғым, сол себепті жыл сайын көптеген шетел ұйымдары аса маңызды дағдыларды анықтау мақсатында зерттеулер жүргізеді. Мәселен, LinkedIn – орасан зор кәсіби әлеуметтік желінің талдаулары бойынша қазіргі таңда жұмыс берушілер арасында ерекше сұранысқа ие soft skills дағдылары:

- креативтілік;
- сендіре білу, лидерлік дағдылар;
- топта жұмыс жасай білу дағдысы;
- икемділік, бейімділік;
- эмоционалды интеллект [11].

Бұл soft skills дағдыларының толыққанды тізімі емес. Әдебиеттерге, зерттеулерге талдау жасау арқылы қазіргі таңда 87-ден астам soft skills дағдылары бар. Солардың ішінде білім беру мекемелеріндегі әлеуметтік педагогтарға қажетті soft skills дағдыларын анықтау қажеттігі туындайды. Осы мақсатта шетелдердегі әлеуметтік педагогтарды кәсіби даярлау үдерісі кезінде қандай soft skills дағдыларын дамытуға басымдылық берілетіндігі жөнінде талдау жұмыстары жүргізілді. Көп елдерде әлеуметтік педагог ұғымы қолданылмайды, осыған байланысты мақалада білім беру мекемелеріндегі әлеуметтік қызметкерлер ұғымы қолданылады.

Fuziah Shaffie, Ruzlan Md-Ali, Fahainis Mohd Yusof өз зерттеулерінде Малайзия Утара университетіндегі әлеуметтік қызметкерлерді даярлайтын педагогтарға терең сұхбат өткізу арқылы, болашақ мамандардың бойында қажетті soft skills дағдыларын айқындады:

– коммуникативті дағдылар, әлеуметтік қызметкерлерге әлеуметтік көмекке мұқтаж адамдармен және басқа да мамандармен тиімді өзара әрекет етуге міндетті. Тиімді қарым-қатынас дағдыларыңыз әлеуметтік қызметкер қажетті ақпаратты алуға немесе оны жеткізуге жағдайы болмайды, ал өз кезегінде клиенттер үшін зиянды салдар әкеледі. Дегенмен, әлеуметтік қызметкер қарым-қатынас жасау қабілеті мен тиімді қарым-қатынас жасау қабілеті арасында үлкен алшақтық бар екенің білуі шарт;

– *рефлексивті дағдылар*, болашақ әлеуметтік қызметкерлер қоғамдастыққа, қызмет алушыларға ұсынатын қызметтерді жақсартуға бағытталған тиімді рефлексиялық тәжірибелі маманға айналады;

– *ықыластылық, қамқорлық*, болашақ мамандар көпмәдениетті қоғамдағы қызмет алушыларға жанашыр, мұқият және тиісті мәнмәтінде жұмыс істей алады;

– *сыни тұрғыдан ойлау дағдысы*, болашақ маманның рефлексивті-аналитикалық ұстанымын анықтайтын және «адам-қоғам» жүйесінің өзара әрекеттесуінің проблемалық аспектілерін көру мен талдауда, әлеуметтік-педагогикалық қызмет саласындағы кәсіби маңызды міндеттерді орындау үшін қабылданатын шаралардың дұрыстығының дәрежесін бағалауда, стереотиптерден бас тартуға және логикалық-альтернативті шешімдерді іздеуге дайындықта көрінетін кәсіби бағытталған ойлау;

– *топта жұмыс істеу дағдысы*, тиісті білім алу және туындаған мәселелерді шешу үшін басқа мамандармен бірлесіп жұмыс істей алады;

– *лидерлік қасиеттер*, болашақ мамандарға әлеуметтік міндеттерді тиімді орындауға мүмкіндік береді [3].

Шотландия еліндегі білім беру мекемелеріндегі болашақ әлеуметтік қызметкерлерде келесі soft skills дағдыларының болуын талап етеді:

– қызметтерді пайдаланатын адамдармен, сондай-ақ кәсіби әріптестермен *оң кәсіби қарым-қатынас дағдылары*;

– қызметтерді пайдаланатын адамдардың құқықтары мен міндеттері арасындағы *қайшылықты теңестіре білу дағдылары*;

– мәдениеті, сенімдері немесе өмірлік тәжірибесі өз тәжірибесінен өзгеше адамдармен *тиімді, сезімтал жұмыс істеу біліктері және салдарын түсінуге қабілетті болу дағдылары*;

– өзгермелі және қиын жағдайларда және басқа да білімді мамандармен қатар *топта тиімді жұмыс істеу дағдылары*;

– өзін-өзі сыни тұрғыдан ойлау және логикалық ойлау, *дәлелдер мен ақпаратпен жұмыс істеу дағдылары*;

– өзгерістерге ықпал ететін және жоспарланған нәтижелерге қол жеткізетін басқа адамдармен, топтармен және ұйымдармен *тиімді көмек пен серіктестік қарым-қатынас дағдылары*;

– *тұлғааралық және тұлғаішілік қақтығыстарды шешу дағдылары* [12].

АҚШ еңбек статистикасы бюросының (BLS) мәліметтері бойынша 2021 жылдан бастап 2031 жылға дейін осы саладағы жалпы жұмыспен қамту 9% өсетіні болжанды, яғни әлеуметтік қызметкерлерге деген сұраныс жоғары [13]. Әрине ол қоғамдағы көптеген тенденциялардың әсерінен әлеуметтік-педагогикалық көмекке мұқтаж адамдардың көбеюімен, әртүрлі әлеуметтік мәселелердің пайда болуымен тікелей байланысты. Осы орайда бұл саладағы қызметкерлердің жұмыста табысты болуына қажетті білім мен дағдыларды игеруі кәсіби даярлау үдерісіндегі аса маңызды мәселелердің бірі. Яғни жас мамандар өздерінің қызметтерінде кең спектрдегі техникалық дағдылар мен жақсы дамыған soft skills дағдыларына сүйенеді. Төменде АҚШ-тың білім беру мекемелеріндегі әлеуметтік қызметкерлерге қажетті soft skills дағдылары берілген:

– *белсенді тыңдау* – бұл әлеуметтік қызметкерлер үшін маңызды дағдылардың бірі, өйткені бұл олардың клиенттерінің нақты қажеттіліктерін түсінуге және өнімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Мұқият болу арқылы әлеуметтік қызметкерлер сенім мен өзара құрмет сезімін тудыруы мүмкін, бұл мұқтаж адамдарға көмектесу үшін өте маңызды, әсіресе олар тәуелділікпен, психикалық аурулармен, кедейлікпен немесе кемсітушілікпен, буллингпен айналысса. Әрине, белсенді тыңдау ауызша сөйлеуден әлдеқайда асып түседі: адамның дене тілі арқылы эмоционалды бұзылуды анықтау қабілеті, әлеуметтік қызметкерлердің қарым-қатынас стильдері мен кәсіби ұсыныстарын анықтай алады. Белсенді тыңдау барысында әлеуметтік қызметкерлерге келесі дағдылар қажет болады: ынты-

мақтастық, жанашырлық, сенім, эмпатия, қатысу, бақылау, сын қабылдау, топтық жұмыс, сенімділік.

– *қарым-қатынас дағдылары* – әлеуметтік қызметкерлер әртүрлі кәсіби және мәдени ортадағы адамдармен, соның ішінде клиенттермен, әріптестермен, медициналық қызмет көрсетушілермен, мемлекеттік қызметкерлермен және коммерциялық емес ұйымдардың мүшелерімен байланысады. Осылайша, көптеген мүдделі тараптар қатысқан кезде тиімді ынтымақтастық үшін жазбаша және ауызша қарым-қатынасты түзету мүмкіндігі өте маңызды. Бұл әлеуметтік қызметкерлерге дауыс тоның, дене тілің және жазу стилің әртүрлі аудиториялар мен жағдайларға бейімдеуді қамтиды. Әлеуметтік қызметкерлер сонымен қатар өз клиенттері үшін не істегендерін мұқият құжаттап, олардың кәсіби ұсыныстарын көрсететін егжей-тегжейлі есептер даярлауы керек. Қарым-қатынасты орнату барсыныда әлеуметтік қызметкерлерге келесі дағдылар қажет болады: кеңес беру, адвокация (әлеуметтік көмекке мұқтаж адамдардың құқықтары мен қызығушылықтарын қорғау), өзара түсіністік орнату, әр түрлі клиенттермен тиімді өзара әрекеттесу, сендіру, сындарлы сын айту.

– *эмпатия* – бұл интеллектуалды және эмоционалды деңгейде басқа адамның жағдайымен сәйкестендіру мүмкіндігі. Эмпатия әлеуметтік қызметкерлерге өз клиенттерімен шынайы байланыс орнату арқылы берік қарым-қатынас орнатуға және адамдардың өмірін айтарлықтай жақсартатын шешімдер табуға мүмкіндік береді. Эмпатия көбінесе туа біткен қасиет болғанымен, әлеуметтік қызметкерлер тренингтер мен білім беру жаттығулары арқылы өз дағдыларын шыңдай алады.

– *шекараларды белгілеу* – эмпатия табысты әлеуметтік қызметкерлердің басты бітісі болғанымен, бұл оларды жұмысқа байланысты стрессті өмірінің басқа да салаларына проекциялауы мүмкін. Өзін-өзі күту осы саладағы мамандар үшін өте маңызды, өйткені олар көптеген әлеуметтік-педагогикалық мәселелерді, әлеуметтік тәрбиемен қатысты міндеттерді шешуге көмектеседі, ал бұл өз кезегінде олардың эмоционалдық әл-ауқатына теріс әсер етуі мүмкін. Маман мен клиенттер арасындағы шекараны белгілеу арқылы жұмысқа байланысты стрессті жеңілдетіп қана қоймай, денсаулыққа зиян келтірместен әлеуметтік қызметкерді тиімдірек және жанашыр одақтас ете алады.

– *сыни тұрғыдан ойлау* – клиенттің проблемаларының сипатын анықтағаннан кейін, әлеуметтік қызметкерлер өздерінің сыни ойлау дағдыларын әлеуметтік-педагогикалық қызметтерді, мемлекеттік бағдарламаларды және оң әсер беретін қолдау құрылымдарын анықтау үшін пайдаланады. Бұл көбінесе логиканы, талдауды және шығармашылықты қолдануды талап етеді, өйткені әлеуметтік қызметкерлер ұқсас мәселелерді шешудің әртүрлі тәсілдерінің күшті және әлсіз жақтарын өлшей білуі керек.

– *уақытты басқару* – әлеуметтік қызметкерлерде бір уақытта бірнеше істер мен тапсырмаларды орындайды, бұл уақытты басқаруды олардың күнделікті өмірінің ажырамас бөлігіне айналдырады. Уақытты ақылға қонымды жоспарлаудан басқа, әлеуметтік қызметкерлер барлық клиенттерге қажетсіз кідіріссіз қажетті күтімді, назар аударуды және эмоционалды қолдауды қамтамасыз етуі керек. Бұл көбінесе клиенттермен кездесулер мен араласулардан бастап, әлеуметтік бағдарламаларға өтініш беру және есеп беру сияқты қызметтік міндеттерге дейінгі жұмыс күнінің барлық аспектілерін сипаттайтын жазбаша кестелерді құруды талап етеді.

– *мәдениет туралы хабардар болу* – әлеуметтік қызметкердің ең маңызды дағдыларының бірі-мәдени хабардарлықтың күрделі сезімі. Әр түрлі әлеуметтік-экономикалық, этникалық және нәсілдік топтардың клиенттерімен жұмыс істеу үлкен ашықтық пен құрметті қажет етеді. Әлеуметтік қызметкерлер мәдени хабардарлық сезімін тұлғааралық қарым-қатынас орнатуға және әртүрлі адамдармен тиімді қарым-қатынас жасауға көмектесу үшін пайдаланады. Әлеуметтік қызметкерлер өз пікірлерінде объективті болуға тырысуы керек және олар қызмет ететін адамдардың, отбасылардың және қауымдастықтардың өмірін байытатын тиімді шешімдерді табуға назар аударуы керек [14].

Нәтижелер. Шетелдердің тәжірибесін талдау негізінде болашақ әлеуметтік педагогтарға қажетті soft skills дағдылары айқындалды. Дегенменде қазақстандық жоғары оқу орындарында болашақ әлеуметтік педагогтарда осы дағдыларға қатысты қатынасын анықтауды мақсат етіп қойдық. Зерттеу үшін біз сапалы әдістерді қолдандық, себебі жоғарыда айтып өткеніміздей soft skills дағдыларға сандық, математикалық әдістерді қолдану қиын. Біз алға қойған зерттеу мақсаты зерттеушіден сандармен емес, сөздермен (сұхбат хаттамаларынан) көрінетін ақпарат жинауды талап етіп қойдық. Алынған сапалы деректер «бай, шынайы, зерттелетін құбылыстарды неғұрлым нәзік сипаттайды». Зерттеудің бастапқы деректерін жинау және талдау үшін біз терең сұхбат пен жағдайды талдауды қолдандық.

Терең сұхбат – бұл алдын-ала жоспарланған жоспар бойынша жүргізілетін және респонденттерді зерттеушіні қызықтыратын сұрақтар шеңбері бойынша ұзақ және жан-жақты пайымдауға итермелейтін әдістерді қолдануға негізделген бейресми жеке әңгіме [15]. Тақырыптық талдау – бұл алынған мәліметтердегі семантикалық заңдылықтарды анықтау әдісі және оларды зерттеу міндеттері аясында сипаттау [16]. Осылайша, терең сұхбат тақырыптық талдау арқылы талданатын қажетті сапалы деректерді жинауға көмектеседі.

Сұхбат жеке-жеке жүргізіледі, оның барысында респонденттің болашақ әлеуметтік педагогтарда дамыған soft skills дағдыларына қатысты жеке пікірін, сенімі мен құндылықтарын анықтауға болады. Сұхбат 45-60 минутқа созылады. Терең сұхбат барысында алдымен жалпы сұрақтар пайдаланылады, содан кейін неғұрлым мақсатты және егжей-тегжейлі жауап береді. Яғни, «көп сатылы талдау» қолданылады - сыртқы объектілерден, әлеуметтік құбылыстардан, процестерден жеке қатынастар мен сезімдерге көшу.

Респонденттердің жауаптары олардың келісімімен мәтінді, семантикалық бірліктерді барабар ашу мақсатында не диктофонға, не бейнекамераға жазылатын болады. Терең сұхбат барысында біз кездейсоқ жағдай жасау, респондентті ашық әңгімеге орналастыру және оны кеңейтілген жауаптарға шақыру үшін «жұмсақ стильді» ұстанамыз.

Алынған терең сұхбат материалдары келесі негізгі әдіснамалық стратегиялардан тұратын тақырыптық талдауға ұшырайды:

- деректерге «тереңірек» еруге мүмкіндік беретін бастапқы деректерді талдау;
- зерттеушіге мағыналы ақпаратты неғұрлым нақты көрсетуге мүмкіндік беретін тақырыптарды анықтау;
- кодтар мен ішкі кодтарды анықтау тақырыптарды кеңірек қарастыруға мүмкіндік береді.

Зерттеуге Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университетінің 15 студенті (1 және 3 курс) қатысты. Терең сұхбатқа «көп сатылы талдауды» қамтитын 11 сұрақ әзірленді.

Талқылау. Зерттеу нәтижелерін талдау тақырыптық талдау арқылы жүргізілді. Осы талдау шеңберінде біз бастапқы болжамдарды, бақылаулар мен идеяларды тұжырымдауға бағытталған деректерге бастапқы талдау жүргіздік. Келесі кезең деректерді тақырыптарға кодтау болды, яғни үлкен семантикалық кластерлер (тақырыптар) құру, атауларды нақтылау. Әр тақырыппен жұмыс жасағаннан кейін, осы тақырыптың мазмұнын ашатын кодтар мен тәсілдерді анықтау жүргізілді.

Төменде деректерді кодтау схемасы берілген (кесте 1):

Кесте 1. Болашақ әлеуметтік педагогтардың soft skills дағдыларының дамуы

Тақырып	Кодтар	Ішкі код
Ұғым	шығу тарихы	ұғымының қазақша түсінігі
		ұғымының алғаш ғылымға енуі
	мазмұны	алғашқыда ұғымның мазмұны
		заманауи ғылымда мазмұны

Мамандық	еңбек нарығында ерекше сұранысқа ие дағдылар	техникалық дағдылар
		кәсіби дағдылар
		hard skills
		soft skills
	әлеуметтік педагогқа қажетті soft skills дағдылары	қарым-қатынас дағдылары
		эмоционалды интеллект
әлеуметтік сәйкестілік (кәсіби аспект бойынша)		
Қажеттілік	еңбек нарығында hard skills пен soft skills дағдыларының маңыздылығы	мақсатқа жетуге бағдарлану
		әлеуметтік дағдылар
Дамыту	кәсіби даярлау үдерісінде дамыту жолдары	hard skills
		soft skills
		hard skills
		soft skills
Дамыту	кәсіби даярлау үдерісінде дамыту жолдары	теориялық даярлық үдерісінде
		практикалық даярлық үдерісінде

Тақырыптық талдау арқылы студенттердің soft skills ұғымының қатысты жалпы түсініктері қалыптасқан, дегенмен ол терминнің генезисіне қызығушылық танытып, терең зерттеп, қарастырмаған. Soft skills ұғымының анықтамасын беруде сұхбатқа қатысушы студенттерде қиындықтар туындады, көбінесе жобаланған жауаптар алынды. Студенттердің терең сұхбаттағы жауаптарына тақырыптық талдау жасау арқылы soft skills ұғымына берілген анықтамаларын бірнеше топқа біріктірдік: 1) жеке дағдылар топтары немесе жеке дағдылар немесе жеке атрибуттар; 2) мансаптық жетістікке немесе алғашқы жұмысқа орналасуға байланысты дағдылар; 3) таксономияның әртүрлі базистік негіздері; 4) маңызды емес болып көрінетін әртүрлі дағдылар.

Студенттер soft skills дағдыларының маңыздылығын ескергенімен, сұхбат барысында көбіне техникалық, яғни hard skills дағдыларының еңбек нарығында сұранысқа көбірек ие екендігін атап өтті. Техникалық дағдыларға басымдылықтың берілуі бір жағынан жұмыс берушілер тарапынан сол дағдыларға үстемдік беруімен айқындалса, екінші жағынан оларды бағалау мүмкіндігінің болуында. Soft skills дағдылары олардың құндылығына сай бағаланбағандықтан, мамандардың көпшілігі сол дағдыларды дамытуға қызығушылық танытпай, оның орнына қосымша уақытты hard skills дағдыларын игеруге жұмсайды. Яғни, кез келген маманның қызметі барысында soft skills дағдыларын: эмпатия, коммуникативтік қабілетте, лидерлік, жаңашырлық таныту және т.б. қолдану үшін, ең алдымен бұл дағдылар олардың құндылығына сәйкес бағалануы керек. Себебі, қазіргі таңда soft skills дағдылары қаншалықты маңызды және өзекті деп танылғанымен, шын мәнісінде тек бағаланатын дағдыларға мамандар баса назар аударады. Мысалы, McKinsey Company 2017-2019 жылдары жүргізген зерттеулеріне сәйкес soft skills дағдыларына қарағанда, hard skills дағдыларынан орта есеппен алғанда қайтарым 2 есе жоғары (39 661\$ мен 79 183\$) [17].

Әлеуметтік-педагогикалық қызметтің ерекшелігін ескере отырып, сұхбат барысында қажетті soft skills дағдыларын анықтады:

- қарым-қатынас дағдылары;
- эмоционалды интеллект;
- әлеуметтік сәйкестілік (кәсіби аспект бойынша);
- мақсатқа жетуге бағдарлану;
- әлеуметтік дағдылар.

Аталған soft skills дағдылары студенттердің пікірі бойынша келесі мазмұнды қамтиды:

«қарым қатынас дағдылары» ...әртүрлі әлеуметтік-педагогикалық жағдайларда коммуникативтік құралдар мен стратегияларды пайдаланудағы икемділік ...әлеуметтік

педагогтың өз ойларын білдіру және өз идеялары мен білімдерін жеткізу қабілеті ...сендіру, келіссөздер жүргізу және тындау қабілеті.

«эмоционалды интеллект» ...педагогикалық үдеріс субъектілерімен өзара әрекеттесу ...әлеуметтік педагогиканың теориялық-әдіснамалық негіздеріне сүйене отырып, балалар мен жасөспірімдердің әлеуметтік-педагогикалық мәселелерін шешу.

«әлеуметтік сәйкестілік» ...өмірлік қиын жағдайға тап болған балалар мен жасөспірімдердің эмоцияларын тану және ниеттерін түсіну ...өз эмоциялары мен күйлерін басқару ...педагогикалық процесс субъектілерінің эмоциялары мен күйлеріне әсер ету.

«мақсатқа жетуге бағдарлану» ...әлеуметтік-педагогикалық проблеманы және оны анықтайтын себептер мен көздердің барлық кешенін анықтау ...оның салдарын емес, балалар мен жасөспірімдерде өмірлік қиын жағдайдың туындау себебін анықтау және жою ...әлеуметтік-педагогикалық міндеттерді шешуге жүйелі пәнаралық тәсіл қолдану.

«әлеуметтік дағдылар» ...қиын өмірлік жағдайға тап болған балалармен және жасөспірімдермен оң қарым-қатынас орнату ...жанжалды жағдайларды шешуге, әлеуметтік ортаны түсінуге, оның құрылымын, нормаларын, ішкі өзара әрекеттесу этикасын білуге қажетті дағдылар мен біліктерді дамыту.

Еңбек нарығында hard skills пен soft skills дағдыларының маңыздылығын айқындауда әрине студенттердің жауаптарында бірінші кезекте кәсіби білім, екінші кезекте тәжірибе барысында қалыптасқан біліктер мен дағдылар, ал үшінші кезекте студенттердің жеке тұлғалық қасиеттері берілген. Бұл иерархияның басты себебі тікелей мамандарды даярлауда кәсіби білімге жоғары оқу орындарының бағыттылығы. Жоғарыда айтып өткеніміздей soft skills дағдыларын өлшейтін нақты критерийлердің болмауынан, оны дамытуда көптеген қиындықтарға тап болу өз кезегінде бұл дағдылардың маңыздылығын азайтады. Дегенменде шетел тәжірибесін талдау арқылы соңғы жылдары soft skills дағдыларын дамыту міндетті шарт ретінде, оқу бағдарламаларына енгізу, дағдыларды дамытуға мүмкіндік беретін оқыту әдістерін оқыту үдерісінде қолдану арқылы бұл мәселені шешу жолы ретінде қарастыруға болады.

Кәсіби даярлау үдерісінде soft skills дағдыларын дамыту жолдары ретінде студенттер көбінесе психологиялық әдіс-тәсілдемелерді ұсынды. Шетелдердің жоғары кәсіптік білім беру жүйесінің мемлекеттік саясаты мен реформалары ғана soft skills дағдыларын студенттерінің дамуы үшін қажетті компоненттердің пәндерін оқу жоспарлары мен оқу бағдарламаларына ауқымды енгізуге әкелуі мүмкін. Мәселен, Л.Никитина және Ф.Фуруоканың зерттеулеріне сәйкес Малайзия университеттеріндегі студенттер soft skills дағдыларды дамыту оқыту әдістеріне көбірек тәуелді деп санайды, ал студенттер өздерінің қоғамдық және кәсіби қызметтерін ең тиімді құрал деп санайды. Пәндердің мазмұны, пәндердің өздері сияқты, кәсіби емес дағдыларды дамытуға аз ықпал етеді.

Қорытынды. Әлеуметтік педагогтың білім беру жүйесіндегі қызметі әлеуметтік-педагогикалық проблемалардың туындауының алдын алуға, әлеуметтік-педагогикалық себептерді уақтылы анықтауға және жоюға, әртүрлі жағымсыз құбылыстардың, балалар мен жасөспірімдердің мінез-құлқындағы ауытқулардың алдын алуды қамтамасыз етуге, қоршаған ортаны сауықтыруға бағытталған. Осыған сүйене отырып, әлеуметтік педагог кәсіби білімге, дағдылар мен құзыреттерге ие болуы керек. Әлемдік тенденциялардың әсерінен жоғары оқу орындарында мамандар даярлау процесіне өзгерістер енгізілді, қазіргі уақытта soft skills дағдыларын дамыту жоғары білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Осы soft skills дағдыларын үйрену қысқа және ұзақ мерзімді артықшылықтар береді. Ұзақ мерзімді перспективада soft skills дағдылары болашақ мамандарға неғұрлым негізделген шешімдер қабылдауға және қиындықтарды жеңуге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе кәсіби қызметтегі маңызды дағдылар. Өкінішке орай, жоғары білім беру жүйесінде soft skills дағдыларын оқыту және үйрену қажеттілігі әрқашан білім берудегі басымдық ретінде таныла бермейді. Soft skills дағдыларын үйрену және дамыту

арқылы жалпы адамды оқытудың маңыздылығы мен сыншылдығы туралы хабарлау басты міндеттердің бірі. Болашақ әлеуметтік педагогтар бұл әлеуметтік-эмоционалды дағдылар оқыту үдерісіне, сондай-ақ кәсіби жетістікке жетуде белгілі бір оң әсер ететінін түсінуі керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Andrews J., Higson H. Graduate employability, 'soft skills' versus 'hard' business knowledge: A European study // *Higher Education in Europe*. 2010. № 33 (4): *Employability, Mobility and the Labour Market*. P. 411-422.

2. Mann Charles Riborg. *A study of engineering education: prepared for the Joint committee on engineering education of the national engineering societies*. – New York, 1918.

3. Fuziah Shaffie, Ruzlan Md-Ali, Fahainis Mohd Yusof. *Conceptualization of Soft Skills as Part of the Professional Socialization of Social Workers (Konsepsualisasi Kemahiran Insaniah sebagai sebahagian daripada Sosialisasi Professional Pekerja Sosial)* *Jurnal Pembangunan Sosial (Edisi Khas) Policy & Professional Development*: 101-116.

4. Ismail Baba & Fuziah Shaffie (2014). *Indigenization or Culturally Relevant vs. Advancing Universal of Social Work Education and Practice in Malaysia*. *Asian Center for Welfare in Societies (ACWelS), Social Work Research Institute, Japan College of Social Work*.

5. Golemon D. Boyatzis R. & McKee A. (2004). *Primal leadership: Learning to lead with emotional intelligence*. New York: Perseus Publishers.

6. Teng W. et al. *Graduate Readiness for the Employment Market of the 4th Industrial Revolution: The Development of Soft Employability Skills* // *Education and Training*. 2019. Vol. 61. № 5. P. 590-604.

7. Balcar J., Simek M., Filipová L. *Soft skills of Czech graduates* // *Review of Economic Perspectives*. 2018. № 18 (1). P. 45–60. [Электрондық ресурс]: URL:https://www.researchgate.net/publication/323925663_Soft_Skills_of_Czech_Graduates (өтінім берілген күні 12.07.2023).

8. Искакова Д.А., Ордабаева Р.Б., Мордвинцева И.Ю. *Роль и значение деятельности социального педагога в современной школе* // *ВЕСТНИК КазНПУ им. Абая, серия «Педагогические науки»*. - №2 (74), 2022 г. – 302-309 б.

9. Кожаберженова Г.Е. *Научные основы учебно-методического обеспечения качества обучения будущих социальных педагогов в системе университетского образования*. – Алматы. 2019. – С. 116 – 201.

10. Черниязова А.Ж. *К проблеме профессиональной подготовки социальных педагогов в республике Казахстан*. – Петропавловск. 2019. [Электрондық ресурс]: URL:[https:// articlekz.com/article/33625](https://articlekz.com/article/33625) (өтінім берілген күні 12.07.2023).

11. *The Top Skills Companies Need Most in 2020 – And How to Learn Them* [Электрондық ресурс]: URL:<https://www.linkedin.com/business/learning/blog/top-skills-and-courses/the-skills-companies-need-most-in-2020and-how-to-learn-them> (өтінім берілген күні 12.07.2023).

12. *The framework for Social Work education in Scotland*. [Электрондық ресурс]: URL:<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2003/01/16202/17019> (өтінім берілген күні 12.07.2023).

13. *Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, Occupational Outlook Handbook, Social Workers*. [Электрондық ресурс]: URL: <https://www.bls.gov/ooh/community-and-social-service/social-workers.htm> (өтінім берілген күні 12.07.2023).

14. *Soft Skills for Social Workers*. – January 27, 2023. [Электрондық ресурс]: URL:<https://readystudy.com/soft-skills-for-social-workers/> (өтінім берілген күні 12.07.2023).

15. Клюева Н.В. *Качественные методы исследования: учебно-методическое пособие*. – Ярославль: ЯрГУ, 2016. – 116.

16. Fereday, J., Muir-Cochrane, E. *Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development*. *International Journal of Qualitative Methods*. - № 5(1). – 2016. – P. 1–11.

17. Avrane-Chopard J., Potter J., Muhlmann D. *How to develop soft skills* [Электронды ресурс]: URL:<https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/the-organization-blog/how-to-develop-soft-skills#0> (өтінім берілген күні 12.07.2023).

References:

1. Andrews J., Higson H. Graduate employability, 'soft skills' versus 'hard' business knowledge: A European study // *Higher Education in Europe*. 2010. № 33 (4): *Employability, Mobility and the Labour Market*. P. 411–422.
2. Mann Charles Riborg. *A study of engineering education: prepared for the Joint committee on engineering education of the national engineering societies*. – New York, 1918.
3. Fuziah Shaffie, Ruzlan Md-Ali, Fahainis Mohd Yusof. Conceptualization of Soft Skills as Part of the Professional Socialization of Social Workers (Konsepsualisasi Kemahiran Insaniah sebagai sebahagian daripada Sosialisasi Professional Pekerja Sosial) *Jurnal Pembangunan Sosial (Edisi Khas) Policy & Profesional Development*: 101-116.
4. Ismail Baba & Fuziah Shaffie (2014). *Indigenization or Culturally Relevant vs. Advancing Universal of Social Work Education and Practice in Malaysia*. Asian Center for Welfare in Societies (ACWEL), Social Work Research Institute, Japan College of Social Work.
5. Golemon, D. Boyatzis, R. & McKee, A. (2004). *Primal leadership: Learning to lead with emotional intelligence*. New York: Perseus Publishers.
6. Teng W. et al. Graduate Readiness for the Employment Market of the 4th Industrial Revolution: The Development of Soft Employability Skills // *Education and Training*. 2019. Vol. 61. № 5. P. 590-604.
7. Balcar J., Simek M., Filipová L. Soft skills of Czech graduates // *Review of Economic Perspectives*. 2018. № 18 (1). P. 45–60. [Elektronдық resurs]: URL:[https:// www.researchgate.net/ publication/ 323925663_Soft_Skills_of_Czech_Graduates](https://www.researchgate.net/publication/323925663_Soft_Skills_of_Czech_Graduates) (өтінім берілген күні 12.07.2023).
8. Iskakova D.A., Ordabaeva R.B., Mordvinceva I.YU. Rol' i znachenie deyatel'nosti social'nogo pedagoga v sovremennoj shkole // *VESTNIK KazNPU im. Abaya, seriya «Pedagogicheskie nauki»*. - №2 (74), 2022 g. – 302-309 b.
9. Kozhabergenova G.E. Nauchnye osnovy uchebno-metodicheskogo obespecheniya kachestva obucheniya budushchih social'nyh pedagogov v sisteme universitetskogo obrazovaniya. – *Almaty*. 2019. – S. 116 – 201.
10. CHerniyazova A.ZH. K probleme professional'noj podgotovki social'nyh pedagogov v respublike Kazahstan. – *Petropavlovsk*. 2019. [Elektronдық resurs]: URL:<https://articlekz.com/article/33625> (өтінім берілген күні 12.07.2023).
11. *The Top Skills Companies Need Most in 2020 – And How to Learn Them* [Elektronдық resurs]: URL:<https://www.linkedin.com/business/learning/blog/top-skills-and-courses/the-skills-companies-need-most-in-2020and-how-to-learn-them> (өтінім берілген күні 12.07.2023).
12. *The framework for Social Work education in Scotland*. [Электрондық ресурс]: URL:<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2003/01/16202/17019> (өтінім берілген күні 12.07.2023).
13. Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, *Occupational Outlook Handbook, Social Workers*. [Elektronдық resurs]: URL: <https://www.bls.gov/ooh/community-and-social-service/social-workers.htm> (өтінім берілген күні 12.07.2023).
14. *Soft Skills for Social Workers*. – January 27, 2023. [Elektronдық resurs]: URL:<https://readyssetstudy.com/soft-skills-for-social-workers/> (өтінім берілген күні 12.07.2023).
15. Klyueva N.V. *Kachestvennyye metody issledovaniya: uchebno-metodicheskoe posobie*. – YArGU, 2016. – 116.
16. Fereday, J., Muir-Cochrane, E. *Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development*. *International Journal of Qualitative Methods*. - № 5(1). – 2016. – P. 1–11.
17. Avrane-Chopard J., Potter J., Muhlmann D. *How to develop soft skills* [Elektronдық resurs]: URL:<https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/the-organization-blog/how-to-develop-soft-skills#0> (өтінім берілген күні 12.07.2023).